Kněží se podíleli na vyučování Božího lidu, a to jak při společných shromážděních, tak v osobním styku, kdy se stávali jako znalci Písma rádci v různých životních situacích. Jejich úkolem byla bezpochyby výuka katechumenů, ale také přezkoušení kandidátů církevních služeb a jejich příprava. Výklad Písma v rámci bohoslužby (*tractare*) ale u Cypriána zůstává vyhrazen biskupovi.[227]

Cypriánova teologie služby v církvi je tedy silně propojena s jeho ekleziologií, naukou o církvi. Jediná církev má svůj původ v jediném Bohu a mimo ni není spásy, milostí, svátostí, církevní služby ani mučednictví.[228] Hříšný služebník církve je překážkou toho, aby milost k příjemci doputovala, neboť nehodný klerik se sám vylučuje z církevního společenství.[229] Cyprián nerozlišuje – stejně jako nikdo z teologů 3. století – mezi mocí ze svěcení a jurisdikční mocí, mezi platností a dovoleností, mezi *sacramentum* a *res sacramenti*.[230] Tento fakt zvláště v kontextu africké církve vyústil v následujících desetiletích v problémy značných rozměrů, když se stal jádrem sporu v tzv. donatistickém schismatu, který zraňoval africkou církev celé 4. a začátek 5. století. Není nutno dodávat, že tato problematika se v dějinách církve stále znovu vynořovala, vzpomeňme jen na analogická témata české reformace v 15. století.

Pontius, Život Cypriánův 5 **75.**

Cypriánovo ustanovení biskupem

5. 1. Trvalo by dlouho zastavovat se u jednotlivých událostí, **a**
vypočítat je všechny by bylo příliš únavné. Abych prokázal, jak VCypr. 14
bylo jeho konání dobré, považuji za dostatečné říci, že z Božího úradku a s přízní a souhlasem lidu byl Cyprián ke kněžskému úřadu a biskupskému stupni zvolen ještě jako neofyta, když byl považován za nováčka. Již v prvních dnech jeho víry a na počátku křesťanského života zářila jeho velkorysá povaha tak jasně, že ačkoli se ještě neskvěl třpytem úřadu, ale jen naděje, dal již příslib naděje, která se do něj vkládala.

2. Nechci přejít ani onu mimořádnou okolnost, k níž do- **b**
šlo, když celý lid z Božího vnuknutí prahl po jeho lásce a úctě.

[227] Srov. Vilela, *Condition*, 310–315, 397–398.

[228] Srov. Cyprián, *Ep.* 73, 21, 2 (SCAR 5/2, 270).

[229] Srov. Cyprián, *Ep.* 65, 4, 1 (SCAR 5/2, 174).

[230] Srov. van Beneden, *Ordo*, 1974, 163–164; Cattaneo, *Ministeri*, 516, pozn. 64.

Tehdy chtěl pokorně odstoupit a dát přednost starším, neboť se považoval za nehodného tak úctyhodného úřadu, ačkoli jej lid, který si ho miloval a vážil si jej, z Božího pohnutí jednohlasně prosazoval. Tak se ovšem stal tohoto úřadu hodným o to spíše. Vhodnějším uchazečem se totiž stává člověk tím, že odmítá to, čeho je hoden. 3. Lid se nechal svým nadšením unést, a jak
VCypr. 16 události prokázaly, s duchovní touhou prahl nejen po biskupovi – neboť v tom, jehož se tehdy díky skryté předzvěsti božství tolik dožadovali, nehledali pouze kněze –, ale spíše po budoucím mučedníkovi. 4. Dav bratří oblehl brány jeho domu a všechny východy obklíčila horlivá láska. Snad se mu tehdy mohlo přihodit
↑Sk 9, 25 totéž, co apoštolovi, který se nechal spustit z okna, kdyby se mu již tenkrát podobal důstojností svého svěcení. 5. Bylo zřetelně vidět, že ostatní napjatě a dychtivě očekávali, až přijde, a když se tak opravdu stalo, přijali jej s nesmírnou radostí.

c 6. Nerad to říkám, ale je třeba to povědět: někteří se mu postavili do cesty, ale jen proto, aby mu umožnili další vítězství. Ale s jakou mírností a trpělivostí s nimi jednal! Vlídně jim udělil odpuštění, když je později k úžasu mnohých přijal mezi své nejbližší a nepostradatelné přátele! Vskutku, kdo by mohl neobdivovat zapomenutí v mysli toho, jehož paměť byla tak dobrá?

76. *O jednotě církve 5*

Biskupská služba je jen jedna

SCAR 6/2, 30 **5.** Tuto jednotu církve musíme pevně uchovávat a hájit zvláště my, biskupové, kteří stojíme v jejím čele. Máme tak dokazovat, že i sama biskupská služba je jediná a nedělitelná. Nikdo ať bratrské společenství[231] neobelhává, nikdo ať víru nenarušuje proradným převracením pravdy. Biskupská služba je jen jedna a jednotliví biskupové na ní mají plně podíl.[232]

I církev je jen jedna a tím, jak plodně roste, se šíří mezi národy. Je mnoho slunečních paprsků, ale jediné světlo. Na stromě roste množství větví, kmen vyrůstající z pevných kořenů je však

[231] Cyprián označuje latinským *fraternitas* celou církev jako bratrské společenství.

[232] Cyprián staví v *Unit.* 4 (SCAR 6/2, 28–30) jednotu církve na Petrově mandátu v Mt 16, 18 a na jednotě biskupské služby (*episcopatus*) svěřené všem biskupům v souladu s Ef 4, 4. Biskupové mají účast na episkopátu *in solidum*; tento právní výraz označuje plné vlastnictví celého předmětu – biskup tedy nemá na starosti pouze část biskupské služby, ale je zodpovědný za biskupskou službu v církvi jako takovou, jakkoli společně s ostatními biskupy. K výrazu viz M. Bévenot, *In Solidum and St Cyprian. A Correction*, in *JThS* 6 (1955), 244–248.

jen jeden. Z jediného zdroje vytéká mnoho pramínků, a ačkoli se pro hojnost jejich vod zdá, že jich je velký počet, přesto je na počátku uchována jednota. Zkus oddělit sluneční paprsek od jeho světelného zdroje – jednota světla je tak pevná, že nesnese rozdělení. Ulom větev ze stromu, a odlomená větev již neponese plody. Přehraď potok u jeho pramene, a vyschne. Tak je tomu i s církví. Ta září Pánovým světlem, svými paprsky zasahuje celý svět, a přesto je světlo jen jedno. To se šíří po celém světě, ale jednota těla se tím neruší. Církev s překypující plodností rozkládá své větve a přináší hojné ovoce po celém světě, rozlévá bohatě a velkoryse své potoky plné vody, a přece je jen jediná Hlava a jediný Pramen, a stejně tak i jediná plodná matka bohatá na potomstvo. V jejím lůně se rodíme, živíme se jejím mlékem a oživuje nás její duch.[233]

List 1

77.

Slouží jen Bohu a oltáři

Cyprián presbyterům, jáhnům a lidu ve Furni.[234]

1. 1. Nejdražší bratři, mé přítomné kolegy,[235] naše spolupres- **a**
bytery zasedající s námi i mne hluboce zasáhla zpráva, že náš SCAR 5/1, 58
bratr Geminius Victor[236] při odchodu z tohoto světa ve své závěti SCAR 80

[233] Jednota, jedna ze známek církve, je pro Cypriána znamením, že v ní působí božský život. Církev tak není prostým lidským uskupením, ale tělem Kristovým, jehož údy jsou věřící: srov. *Unit.* 23 (SCAR 6/2, 54). Nauka o církvi jako těle Kristově se stane typickou pro africkou teologii, kterou rozvine zvláště Augustin svou naukou o celém Kristu (*Christus totus*), přítomném v Hlavě i v údech. Viz též D. Vopřada, *Augustinova cesta k Boží Moudrosti – Kristus a církev*, in *MKR Communio* 17, 3 [69] (2013), 25–29.

[234] Furni, označující zřejmě dvě města, Furnos Maior a Furnos Minor, se nacházela v provincii Africa Proconsularis. Rozvaliny Furnosu Minor se nacházejí v dnešním Henchir-el-Msaadine v údolí řeky Medžerdy, Furnos Maior se zřejmě nacházel u dnešního Aïn-Fournou či Aïn-Fourna. Srov. V. Saxer, *La date de la Lettre I, (66) de Cyprien au clergé et au peuple de Furni*, in *RÉA* 23 (1977), 56–62. V oslovení schází biskup místa, dopis byl tedy sepsán po smrti níže jmenovaného Geminia Victora a nový biskup dosud nebyl zvolen.

[235] Řeč je o biskupech, kteří v Africe Cypriánovy doby společně sdílí tytéž úkoly a zodpovědnost. Jejich moc byla nezávislá, ale zároveň si byli rovni: ačkoli byl Cyprián biskupem hlavního města provincie, Kartága, považuje se pouze za jednoho mezi biskupy, byť má nad ostatními africkými biskupy určitou moc, kterou vykonává tak, aby napravoval nedostatky ve službě biskupů a vzájemné nesváry. Srov. G. D. Dunn, *Cyprian and and His* Collegae*: Patronage and the Episcopal Synod in 252*, in *JRH* 27, 1 (2003), 1–13.

[236] Geminius Victor se objevuje mezi biskupy, kteří podepsali synodální list křesťanům v Hispánii (*Ep.* 67) z roku 254–255, i mezi účastníky kartáginského koncilu

jmenoval poručníkem svých dětí presbytera Geminia Faustina.[237] Již před nějakou dobou totiž koncil biskupů[238] stanovil, že nikdo nemá ve své závěti ustanovovat za poručníka nebo opatrovníka nikoho z kleriků a Božích služebníků, neboť nikdo, komu se dostalo cti božského kněžství a byl ustanoven ke službě jako klerik,[239] se nesmí věnovat ničemu jinému než oltáři a obětem a nemá zanedbávat čas na přímluvu a modlitbu. Je totiž psáno:

2 Tim 2, 4 VL *Žádný voják ve službě Bohu se nesmí zaplétat do světských záležitostí, chce-li se líbit tomu, kdo si jej vyvolil.*

b 2. Vztahuje-li se tento výrok na všechny lidi, tím spíše nesmějí do starostí a osidel tohoto světa upadnout ti, kdo se věnují božským a duchovním věcem, kteří se nemohou vzdálit od kostela[240] a věnovat čas pozemským a hmotným záležitostem.[241] Tohoto náboženského pravidla pro život ustanovených služebníků se již dříve v Zákoně[242] drželi levité. Zatímco si jedenáct kmenů rozdělilo zemi i majetek, kmen Levi se věnoval chrámu, oltáři a Boží službě a na tomto dělení země neměl podíl. Zemi obdělávaly zbylé kmeny, kmen Levi se věnoval pouze bohoslužbě a pro

SCAR 82 ↑Lv 3, 6–10

slaveného 1. září 256. List byl sepsán nedlouho po tomto koncilu, tedy zřejmě roku 257, jistě pak před Cypriánovou smrtí 14. září 258.

[237] Je možné, že tento Geminius Faustinus se později stal biskupem ve Furni: srov. *Sent. ep.* 59 (CSEL 3/1, 455).

[238] Otázce afrických koncilů před Cypriánem se věnuje Y. Duval, *Sur les conciles africaines antérieures à Cyprien*, in *RÉA* 49, 2 (2003), 239–251.

[239] Lat. *ad ordinationem clericam*: *ordinatio* označuje u Cypriána celý proces vřazení do *ordo*, zde do kléru; srov. výše s. QQQ.

[240] Lat. *ecclesia* má dvojí význam církve i místa, kde se církev shromažďuje, tedy kostela. V této době již církev i v Africe vybudovala (či přestavěla) budovy určené přímo pro bohoslužbu, jak o tom svědčí archeologické nálezy i literární svědectví. Text tedy nejspíše naráží na přítomnost služebníků církve u kostela, kde jsou k dispozici věřícím církve a dalším potřebným. Srov. L. M. White, *The Social Origins of Christian Architecture*, Valley Forge, PA: Trinity Press, 1996, sv. 1, 123; Stewart, *Priests*, 169–170.

[241] Podobně Cyprián, *Laps.* 6 (SCAR 6/1, 296).

[242] Jako „Zákon" Cyprián často označuje celé Písmo svaté (*Ep.* 2, 1; 8, 1; 59, 13; 67, 1; 73, 19), případně hovoří dokonce o „evangelním zákoně" (*lex evangelii/evangelica*: *Ep.* 15, 1; 27, 4). Mnoho církevních otců chápe biblický text jako text Božího zákona, který má neoddiskutovatelnou autoritu a v argumentaci se k němu přistupuje podobně jako např. k císařským dekretům. V starokřesťanském umění nacházíme příbuzný motiv *traditio legis*, kdy Kristus předává svitek zákona sv. Petrovi za přítomnosti sv. Pavla (tak například na sarkofágu Iunia Bassa, nyní ve Vatikánských muzeích, římském mauzoleu Santa Costanza nebo v bazilice San Lorenzo v Miláně).

svou obživu dostával od jedenácti kmenů desátek z plodů, které se urodily. To se dělo na základě Boží autority a rozhodnutí, aby ti, kdo se věnují božským činnostem, nebyli od bohoslužby ničím rušeni, nemuseli myslet na pozemské činnosti a ani se jim věnovat.

Toto uspořádání a pravidlo nyní platí pro klérus. Ti, kdo byli v Pánově církvi vyvoleni ke klerickému stavu, nemají být vyrušováni od Božích záležitostí a nemají se nechat zaplést do světských starostí a obchodů. Ze štědrosti svých bratří[243] přijímají desátek z plodů, nesmí se vzdalovat od oltáře a obětí a dnem i nocí mají sloužit nebeským a duchovním věcem. ↑2 Tim 2, 4

2. 1. Tyto náboženské důvody měli na mysli naši předchůdci biskupové, když se rozhodli vydat velmi rozumné nařízení, podle něhož žádný umírající bratr nesmí ustanovit poručníkem nebo opatrovníkem klerika. Stanovili, že pokud by někdo tuto normu porušil, nesmí se za něj přinášet oběť[244] ani modlitby za jeho odpočinutí.[245] Ten, kdo chtěl od oltáře odvolávat kněze a služebníky, si nezaslouží, aby byl u oltáře zmiňován v kněžské modlitbě.[246] **c**
2. A protože se Victor odvážil v rozporu s pravidlem nedávno přijatým na koncilu kněžími[247] stanovit poručníkem presbytera Geminia Faustina, není důvod, aby se u vás konala oběť za jeho odpočinutí, ani aby v kostele zazněla nějaká modlitba, v níž by byl jmenován. Je třeba, abychom zachovávali rozhodnutí kněží[248] učiněné z náboženských a nutných důvodů a také abychom dali příklad dalším bratřím, aby někdo nezatahoval kněze a služebníky Boží oddané jeho oltáři do světských starostí. A bude-li to, co se přihodilo, nyní potrestáno, bude možné vyhnout se tomu, aby se nějakému klerikovi něco podobného ještě někdy stalo.

Nejdražší bratři, přeji vám, aby se vám stále dobře dařilo.

---

[243] Bratr, lat. *frater*, označuje člena společenství církve.

[244] Tj. eucharistie.

[245] Místo je dokladem křesťanské modlitby za mrtvé. Slavení eucharistie za zemřelého dosvědčuje již Tertulián: srov. Clarke, *Letters*, sv. 1, 159.

[246] Lat. *in sacerdotum prece*, dosl. „modlitbě kněží", tj. v eucharistické modlitbě. Plurál *sacerdotum* může naznačovat, že části této modlitby snad mohli říkat i presbyteři, na které by se pak také vztahoval pojem *sacerdos*.

[247] Tj. biskupy.

[248] Tj. biskupů.

78. *List 55*[249]

Cornelius a biskupské svěcení

a **8.** 1. Nejdražší bratře,

SCAR 5/2, 34 nyní se již dostávám k osobě našeho kolegy Cornelia, abys jej mohl spolu s námi poznat pravdivěji a neposuzoval jej na základě lží šířených zlými pomlouvači, ale na základě Božího úsudku, který jej učinil biskupem, a ze svědectví všech spolubiskupů[250] po celém světě, kteří s jeho volbou souhlasili.[251] 2. Našeho drahého Cornelia před Božím zrakem, před Kristem, církví a stejně tak přede všemi spolukněžími[252] doporučuje a chválí to, že k episkopátu nedospěl náhle, ale postupně prošel všemi církevními úřady, ve správě božských skutečností si svými činy vyzískal zásluhy u Boha a nakonec dospěl přes všechny stupně zbožné služby na sám vrchol kněžství. 3. Krom toho samotný episkopát nechtěl, ani o něj nežádal. Na rozdíl od jiných namyšlenců a pyšných nadutců se ho nesnažil zmocnit, ale vystupoval klidně a uměřeně, jak tomu bývá u těch, kdo jsou pro takové místo vyvoleni z Boží vůle, cudně v souladu se svou panenskou zdrženlivostí, s vrozenou pokorou a s ostychem, který si dokázal uchovat. Aby se stal biskupem, nedopustil se na rozdíl od jiných násilí,[253] ale sám násilí podstoupil, neboť byl k přijetí episkopátu donucen.[254]

---

[249] List adresovaný Antonianovi, biskupu v numidské provincii, byl napsán někdy na konci léta roku 251. Antonianus byl zneklidněn jednáním těch, kteří nepřijali volbu římského biskupa Cornelia, ale podporovali Novatiana, velmi vzdělaného římského presbytera. Novatianus se nechal na biskupa vysvětit neregulérním způsobem, který Cornelius líčí ve svém listu Fabiovi z Antiochie. Rigoristická praxe Novatianovy skupiny, která popírala moc církve odpouštět hříchy, zůstala na Západě vlivná až do konce 4. století.

[250] Lat. *coepiscoporum*.

[251] Srov. Cyprián, *Ep.* 48, 3, 2 (SCAR 5/1, 316–318); Cattaneo, *Ministeri*, 542 pozn. 62 podotýká, že ani podpora afrických biskupů nebyla zcela jednomyslná.

[252] Lat. *consacerdotibus*.

[253] Tj. narozdíl od Novatiana, srov. Eusebios, *HE* VI 43, 7–12 (GCS 9/2, 616–618).

[254] Dále v *Ep.* 55, 9, 1 (SCAR 5/2, 36) Cyprián znovu opakuje, že biskupskou službu člověk sám pro sebe nezískává, ale Bůh sám tvoří (*facit*) biskupy. Hned v následující větě je ovšem totéž *facit* použito pro úkon svěcení biskupa přítomnými biskupy.

4. Biskupem jej učinilo mnoho našich kolegů, kteří tehdy pobývali v Římě.[255] Ti nás o jeho svěcení[256] zpravili pochvalnými listy plnými úcty vůči němu a vydali o něm výtečné svědectví. Cornelius se tedy stal biskupem z úradku Boha a jeho Krista na základě svědectví téměř všech kleriků. Hlasoval pro něj přítomný lid a souhlasilo s ním kněžské kolegium dobrých mužů úctyhodného věku.[257] Nikdo před ním nebyl zvolen na Fabianovo místo, tedy místo Petrovo, a biskupská katedra byla uprázdněna. **b** SCAR 36
5. Toto místo nyní bylo obsazeno a potvrzeno z Boží vůle a se souhlasem nás všech. Kdokoli by se nyní chtěl stát biskupem, musel by se jím stát vně církve. Tomu, kdo nerespektuje jednotu církve, se v ní nemůže dostat ustanovení. Když se o to někdo pokusí, ať by ze sebe dělal kdovíco a oháněl se kdovíjakými právy, je bezbožný, cizinec a nachází se mimo církev.[258] Není možné, aby poté, co se tohoto úřadu jednomu dostalo jako prvnímu, jej kdokoli další získal jako druhý. Ten, kdo se biskupem stane po onom jednom, který musí zůstat jediným biskupem, se stává nikoli druhým biskupem, ale žádným.[259]

List 59[260] **79.**

Biskupova pevnost a jeho protivníci

Cyprián bratru Corneliovi. **a**

5. 1. Ačkoli máme na očích mnoho dalších podobných[261] příkladů, které podle Božího uvážení kněžské autoritě a moci SCAR 5/2, 88 SCAR 94

[255] Podle *Ep.* 55, 24, 1 (SCAR 5/2, 52) jich bylo šestnáct.

[256] Lat. *de eius ordinatione*, v Cypriánově pojetí o celém právním procesu ustanovení biskupa, vč. jeho liturgické součásti.

[257] Gryson se domnívá, že *sacerdotum collegium* označuje presbyterium; van Beneden, *Ordo*, 134 má za to, že výraz označuje přítomné biskupy. Srov. Cattaneo, *Ministeri*, 543, pozn. 157. Domnívám se, že vzhledem k logice celého ustanovení biskupa by se mohlo spíše jednat o první variantu a výraz označuje presbyterium.

[258] Lat. *profanus est, alienus est, foris est*: *profanum* je to, co se nachází vně posvátného prostoru, vně chrámu; *alienus*, cizinec, není součástí rodiny, v tomto případě bratrského společenství církve, *foris*: je „mimo" či „vně", tj. nemá společenství na dobrech a milostech nacházejících se uvnitř církve, zvláště na svátostech.

[259] Cyprián prohlašuje, že žádné svěcení, které ohrožuje jednotu církve, není platné: srov. *Ep.* 44, 1, 1 či *Unit.* 10 (SCAR 5/1, 300; 6/2, 38). Novatianus pro Cypriána tedy není schismatickým či heretickým biskupem, ale není žádným biskupem, protože vně církve se takové ustanovení nemůže reálně udát.

[260] Cypriánův list římskému papeži Corneliovi se datuje do roku 252.

[261] Řeč je o biblických svědectvích v předcházejících odstavcích listu.

dodávají sílu, jací asi jak to asi podle tebe bude s těmi nepřáteli kněží[262] a vzbouřenci proti katolické církvi,[263] když je nezastraší Pán svým varováním, ani odplata přicházejícího soudu svými výhrůžkami? Hereze a schismata nepocházejí odjinud než z rozhodnutí neposlechnout Božího kněze a vznikají, když se nebere ohled na to, že v církvi je na určitý čas ustanoven jediný kněz a soudce na místě Kristově.[264]

b 2. Kdyby mu podle božského učení veškeré bratrské společenství[265] projevovalo poslušnost, nikdo by proti kolegiu kněží[266] nic nepodnikal. Poté, co proběhl božský soud, volba lidu, a poté,
SCAR 96 co spolubiskupové vyjádřili svůj souhlas, by ze sebe nikdo nedělal soudce – ne již biskupa, ale Boha. Nikdo by nerozbíjel jednotu a netrhal Kristovu církev, žádný namyšlenec a chvástal by vně církve nezakládal novou herezi – leda takový opovážlivec, kterého by v jeho bezbožné či pomatené mysli napadlo, že knězem se člověk stává bez Božího soudu. Pán přitom ve svém
Mt 10, 29 evangeliu praví: *Copak se neprodávají dva vrabci za halíř? A ani jeden z nich nespadne na zem bez vědomí vašeho Otce.* Tvrdí-li Pán, že ani to nejmenší se neděje bez Boží vůle, copak si lze myslet, že se ty nejvyšší a veliké věci mohou v církvi stát, aniž by to Bůh věděl a připustil? Copak mohou být kněží, tedy jeho správci, ustanoveni bez jeho rozhodnutí?

c 3. Něcotakového by znamenalo nemít víru, z níž žijeme. Znamenalo by to nevzdávat čest Bohu, jenž podle našeho poznání a víry vše schvaluje a rozhoduje o všem, co spravuje a řídí. Ano, jsou i tací biskupové, kteří se jimi nestali z Boží vůle – to se ale děje mimo církev, v rozporu s ustanovením a podáním evangelia.
Oz 8, 4 Sám Pán to potvrzuje ve Dvanácti prorocích slovy: *Ustanovili si krále, ale beze mne.* A dále:

Oz 9, 4* *Jejich oběti jim budou jako chléb truchlících:*
poskvrní se všichni, kdo z nich budou jíst.
A prostřednictvím Izaiáše volá i Duch svatý:

---

[262] Lat. *sacerdotum* zde zřejmě označuje biskupy.

[263] Cyprián používá pojmu *ecclesia catholica* poměrně často, zvláště v polemice proti Novatianovi, srov. *Ep.* 44, 1, 1 (SCAR 5/1, 300).

[264] Kristus je kněz a soudce na věčnosti, biskup na jeho místě (*vice Christi*) v určené době; srov. výše s. QQQ; Cyprián, *Ep.* 63, 14, 4 [**81**].

[265] Cyprián užívá pojmu *fraternitas* pro označení církve, viz výše s. QQQ.

[266] Lat. *sacerdotum collegium* zde označuje zřejmě biskupy.

Běda vám, buřičští synové – praví Hospodin. Iz 30, 1 VL
Strojíte plány, ale ne moje,
uzavíráte smlouvy, ale ne v mém duchu,
a tak hromadíte hřích na hřích.

6. 1. Ale – říkám to, protože mě vyprovokovali, říkám to s bo- **d**
lestí, říkám to z donucení – když biskupa dosadí na místo zemře-
lého předchůdce, když jej pokojně a jednomyslně zvolí veškerý
lid, když se mu v průběhu pronásledování dostane s Boží pomocí
ochrany, když zůstává věrně ve spojení se všemi kolegy, když
je po čtyři léta svého episkopátu prověřován svým lidem, když
v pokojných dobách zachovává disciplinu, v bouřlivých časech
jej jako biskupa zapíší na seznam proskribovaných osob, když
se již tolikrát volá po tom, ať jej předhodí lvům v cirku, když se
mu dostane cti přinést v amfiteátru svědectví Pánu, když právě SCAR 98
v těch dnech, kdy jsem ti psal dopis, lid znovu žádá, abych byl
dán za pokrm lvům kvůli obětem, které byly lidu zveřejněným
ediktem nařízeny, 2. když s někým takovým, nejdražší bratře, zá-
polí kupa desperátů, ztracenců a lidí mimo církev, je zjevné, kdo
s ním ve skutečnosti bojuje. Není to pochopitelně Kristus, který
si volí a chrání kněze, ale ten, který se jako Kristův nepřítel staví
proti jeho církvi a s nevraživostí pronásleduje představeného
církve právě proto, aby církev připravil o kormidelníka a o to
krutěji a násilněji způsobil její ztroskotání.

List 63, 4[267] **80.**

Kněz navěky podle řádu Melchizedechova

4. 1. Předobraz svátosti Pánovy oběti vidíme i v knězi Melchi- SCAR 5/2, 142
zedechovi. O něm božské Písmo dosvědčuje: *Melchizedech, král* Gn 14, 18n*
Šalemu, přinesl chléb a víno. Byl knězem nejvyššího Boha a požehnal
Abrahámovi. To, že Melchizedech je předobrazem Krista, pro- SCAR 144
hlašuje v žalmech Duch svatý, když v Otcově jménu promlouvá
k Synu:

Zrodil jsem tě před jitřenkou. Žl 109, 3n*
Ty jsi kněz navěky podle řádu Melchizedechova!

Tento řád má základ v oné oběti a odvozuje se od toho, že
Melchizedech jako kněz nejvyššího Boha obětoval chléb a víno ↑Gn 14, 18n

[267] Hlavním tématem listu adresovaného biskupu Caeciliovi jsou některé otázky ohledně eucharistie. Dochoval se nám pod názvem *De sacramento calicis Domini* a jedná se o jediný křesťanský spis prvních tří staletí věnovaný jmenovitě slavení eucharistie.

a požehnal Abrahámovi. Kdo je knězem nejvyššího Boha více než náš Pán Ježíš Kristus, který přinesl oběť Bohu Otci a obětoval totéž co Melchizedech, tedy chléb a víno, totiž své tělo a krev?

↑Mt 26, 26–28

2. A co se týká Abraháma, tedy onoho požehnání, které prve přijal, to se dostalo našemu lidu. Neboť uvěřil-li Abrahám Bohu a bylo mu to uznáno za spravedlnost, pak každý, kdo věří Bohu a žije z víry, je shledán spravedlivým a již ve věrném Abrahámovi se na něj poukazuje jako na požehnaného a ospravedlněného. Tak to dosvědčuje blažený apoštol Pavel:

↑Gn 12, 2n
↑Gn 15, 6
↑Gal 3, 6

Gn 3, 6–9

Abrahám uvěřil Bohu a to mu bylo uznáno za spravedlnost. Rozumějte: ti, kdo jsou z víry, to jsou pravé Abrahámovy děti. Písmo už předvídalo, že Bůh uzná pohany za spravedlivé na základě víry, a proto už předem Abrahámovi ohlásilo, že v něm dojdou požehnání všechny národy. Proto ti, kdo jsou z víry, docházejí požehnání s Abrahámem, který uvěřil.

↑Mt 3, 9

Proto v evangeliu nacházíme slova o tom, že se Abrahámovy děti rodí z kamenů, totiž z národů. A když Pán chválí Zachea, praví: *„Dnes přišla do tohoto domu spása. Vždyť i on je syn Abrahámův!“* 3. Proto aby se v Genezi mohla Melchizedechovým prostřednictvím správně slavit oběť a Abrahámovi se mohlo dostat požehnání, přichází nejprve obraz oběti, která zjevně spočívá v oběti chleba a vína. Tuto oběť přivedl k dokonalosti a naplnění Pán, když obětoval chléb a kalich s míšeným vínem. Ten, který je Plnost, naplnil pravdu naznačenou předobrazem.

Lk 19, 9*

81. *List 63, 14*

Kněz činí to, co učinil Kristus

a **14.** 1. Nejdražší bratře,

SCAR 5/2, 154

není přípustné, aby měl někdo za to, že se lze řídit zvyklostmi některých lidí, kteří se domnívali, že se v kalichu Páně má obětovat pouze voda. Je třeba se tázat, koho takoví lidé následují. Neboť jestliže v oběti přinesené Kristem nelze následovat nikoho jiného než Krista, je třeba poslechnout a konat to, co učinil a přikázal Kristus. Ten v evangeliu praví: *Když děláte, co já vám ukládám, už vás nenazývám služebníky, ale přáteli.* A to, že máme poslouchat pouze Krista, potvrzuje také Otec z nebe: *To je můj nejmilovanější Syn, v něm mám zalíbení; toho poslouchejte!*

Jan 15, 4n*

Mt 17, 3*

b 2. Je-li proto třeba poslouchat pouze Krista, nesmíme přikládat pozornost tomu, co považoval za vhodné někdo před námi, ale

tomu, co jako první přede všemi učinil Kristus. Je třeba se řídit nikoli lidskými zvyklostmi, ale Boží pravdou, jak to prostřednictvím Izaiáše potvrzuje Bůh:

Uctívají mě bez důvodu, Iz 29, 13 O′
vyučují přikázáním a naukám lidským.

A Pán znovu v evangeliu opakuje: *Opustili jste přikázání Boží* Mk 7, 9
a držíte se podání lidského. Ale i jinde stanoví: *Kdyby zrušil jedno* SCAR 156
z těchto nejmenších přikázání a tak učil lidi, bude v nebeském království Mt 5, 19*
zván nejmenším.

3. Jestliže tedy Pán nedovoluje, aby se i ta nejmenší přikázání **c**
neplnila, tím spíše není možné porušovat ta velká, ta důležitá, týkající se samotné svátosti Pánovy smrti a naší spásy, a měnit podle lidských tradic to, co stanovil Bůh. 4. Neboť jestliže je Kristus, náš Pán a Bůh, nejvyšším knězem Boha Otce, který jako první přinesl v oběť Otci sám sebe a přikázal tak činit na jeho ↑Lk 22, 19
památku, pak na místě Kristově skutečně stojí kněz,[268] který ↑1 Kor 11, 25
napodobuje to, co učinil Kristus. Pravou a úplnou oběť Bohu Otci přináší v církvi kněz, který tak činí podle toho, jak vidí, že ji přinesl Kristus.

List 67[269] **82.**

Průběh ustanovení služebníků církve

Cyprián, Caecilius, Primus, Polykarp, Nicomedes, Lucilianus, Successus, Sedatus, Fortunatus, Ianuarius, Secundinus, Pomponius, Honoratus, Victor, Aurelius, Sattius, Petr, další Ianuarius, Saturninus, další Aurelius, Venantius, Quietus, Rogatianus, Tenax, Felix, Faustus, další Saturninus, Lucius, Vincentius, Libosus, Geminius, Marcellus, Iambus, Adelphus, Victoricus a Pavel zasílají presbyteru Felikovi a lidem pobývajícím v městech Legio

[268] Řádným služebníkem eucharistie je podle Cypriána biskup, avšak podle dalších svědectví v Kartágu poloviny 3. století mohli eucharistii slavit i presbyteři. Srov. výše, s. QQQ. K jednání kněze na místě Kristově viz též *Ep.* 59, 5, 1 [**79**].

[269] Synodální list adresovaný presbyteru Felikovi a věřícím dvou hispánských měst řeší otázku dvou odpadlých biskupů, kteří se chtěli navrátit do svého úřadu. Byl sepsán na podzim roku 254: srov. L. Duquenne, *Chronologie des lettres de S. Cyprien: le dossier de la persécution de Dèce*, Bruxelles: Societé des Bollandistes, 1972 s. 29; G. D. Dunn, Cyprian of Carthage and the episcopal synod of late 254, *RÉA* 48, 2 (2002), s. 230–237.

a Asturica,[270] a stejně tak i jáhnu Aeliovi a věřícím města Emerity pozdrav v Pánu.

a **1.** 1. Bratři nejmilejší!

SCAR 5/2, 188 Když jsme se společně sešli, přečetli jsme vaše dopisy, které jste nám prostřednictvím našich spolubiskupů Felika a Sabina zaslali s úmyslem uchovat víru neporušenou a bázeň Boží. Ve svých dopisech píšete, že není vhodné, aby Basilides a Martialis, kteří se poskvrnili tím, že odevzdali potvrzení o vykonání pohanských obětí, a jejichž svědomí není čisté také kvůli dalším hanebnostem, vykonávali biskupskou službu a Boží kněžství.[271] Vyžádali jste si v té věci odpověď, aby vaši současně oprávněnou a nezbytnou starost odlehčila naše útěcha nebo pomoc v podobě našeho rozhodnutí.

SCAR 190 2. Na tuto vaši žádost o radu ale neodpovídáme svou radou my, nýbrž božská učení, jejichž prostřednictvím již před dávnou dobou nebeský hlas a Boží zákon předepsal, jaký má být člověk, který slouží u oltáře a slaví božské oběti, a jakými vlastnostmi se má vyznačovat.[272] Bůh totiž v Exodu napomíná Mojžíše následu-

Ex 19, 22 O′ jícími slovy: *Kněží, kteří přistupují k Pánu, ať se posvětí, aby je Pán*

Ex 28, 43 O′ *neopustil*. A dále: *A když budou přistupovat ke službě u oltáře Svatého, nedopustí se provinění, aby nezemřeli*. Stejně tak v Levitiku Pán při-

Lv 21, 17 O′* kazuje: *Člověk, v němž se vyskytne poskvrna a neřest, se nepřiblíží, aby přinesl Bohu dary*.

b **2.** 1. Protože nám tyto věci byly předpovězeny a nařízeny, máme povinnost tyto Boží předpisy dodržovat. Mezi kněze nelze přijmout nikoho, kdo by nejednal tak, jak tyto předpisy popisují. Lidská shovívavost nemůže někomu něco dovolit, když to zakazuje Boží předpis a stanoví tak zákon. Nezapomínejme také na to, co řekl Pán prostřednictvím proroka Izaiáše židům, když je

[270] Dnešní města León, Astorga a Mérida (první dvě v provincii León, poslední v Extremaduře).

[271] Basilides, biskup města Legio, a Martialis, biskup Emerity, se za Deciova pronásledování kolem roku 250 provinili modloslužbou. První z nich litoval své apostase a rozhodl se v první chvíli na biskupský úřad rezignovat. Později se vydal do Říma k papeži Štěpánovi ve snaze získat svou katedru zpět. Žádost obou biskupů byla vyřízena kladně, avšak mezitím byli zvoleni noví biskupové, Felix a Sabinus. Cyprián kvůli řešení problému svolal synodu, jejíž rozhodnutí se lišilo od Štěpánova: vyzval věřící, aby odmítli biskupy, kteří obětovali modlám, neboť se stali nehodnými výkonu biskupské služby.

[272] Křesťanští biskupové-kněží mají za úkol přinášet oběti: především eucharistii, podobně ale i slzy, modlitby, přímluvy: srov. s. QQQ; Stewart, *Priests*, 152n.

s rozhořčením napomínal za to, že pohrdli božskými předpisy a raději následovali lidské nauky: *Tento lid mě uctívá rty, ale jejich srdce je daleko ode mě. Nadarmo mě však uctívají, když učí naukám, které jsou lidskými ustanoveními.* Podobná slova opakuje Pán i v evangeliu: *Rušíte Boží přikázání, abyste zachovali svoje podání!* Iz 29, 13 Mt 15, 8–9 Mk 7, 6 Mk 7, 9

2. Tato slova máme před očima a pozorně a zbožně se jimi zabýváme. Za kněze máme ustanovovat[273] pouze neposkvrněné a čestné představené,[274] kteří budou přinášet Bohu oběti svatě a důstojně, takže jejich modlitby za spásu Pánova lidu budou moci dojít vyslyšení, jak je psáno: *Hříšníky Bůh neslyší, ale slyší toho, kdo je zbožný a plní jeho vůli.* Proto je vhodné, aby na základě velice pečlivého a nezaujatého šetření byli jako Boží kněží vyvoleni ti, o nichž se ví, že je Bůh slyší. Jan 9, 31

3. 1. Lid ať si nenamlouvá, že by se mohl uchránit nákazy provinění, přijímá-li[275] společně s knězem hříšníkem a schvaluje, že jeho hlava vykonává kněžství nesprávně a nepovoleně. Bůh prostřednictvím proroka Ozeáše přísně vyhrožuje: *Jejich oběti budou jako chléb truchlících: poskvrní se všichni, kdo z nich budou jíst.* Těmito slovy Bůh jasně učí, že všichni, kdo se poskvrnili obětí bezbožného a nespravedlivého kněze, jsou vinni hříchem. 2. I v knize Numeri nalézáme totéž, když si Korach, Datan a Abiram pro sebe nárokovali právo obětovat jako kněz Áron. I tehdy Pán Mojžíšovým prostřednictvím nařídil, aby se od nich lid oddělil a nebyl tak pro své spojení se zlem potrestán stejně jako oni: *Odstupte od stanů těchto svévolných mužů a nedotýkejte se ničeho, co jim patří, abyste nebyli smeteni spolu se všemi jejich hříchy.* Lid, který dodržuje Pánovy příkazy a má bázeň před Bohem, se proto musí oddělit od svého hříšného představeného a nepřipojovat se k obětem svatokrádežného kněze. Moc volit si vhodné kněže a ty nevhodné naopak odmítnout má především lid.[276] **c** Oz 9, 4* SCAR 182 ↑Nu 16, 1–26 Nu 16, 26

[273] Lat. *in ordinationibus sacerdotum*, doslova tedy: v celém procesu vybírání kandidátů biskupské služby, počínaje volbou, souhlasem atd.

[274] Cyprián často označuje biskupa latinským výrazem *antistes*, který označuje člověka zodpovědného za určitou budovu, např. chrám; pro Cypriána je biskup-*antistes* zodpovědný za svěřený Boží chrám, jímž je církev.

[275] Lat. *communicat*, tj. společně slaví liturgii, má církevní společenství, přistupuje k eucharistii.

[276] Lat. *recusare* zde představuje právo lidu jednak zamítnout nevhodné kandidáty při biskupské volbě, jednak právo oddělit se od svého biskupa, pokud vykonává svůj úřad nehodně: srov. Y. Duval, *Le «plebs» chrétienne au «siècle de Cyprien» jusqu'à la paix de l'Église II*, in *RÉA* 48, 1 (2002), 23–41.

d **4.** 1. To, že má být kněz[277] zvolen za přítomnosti lidu před jejich očima a má být potvrzen jako důstojný a vhodný kandidát na základě úsudku a svědectví všech, se tedy odvozuje z Boží
Nu 20, 25–26* autority. Tak to v knize Numeri nařizuje Mojžíšovi Pán:[278] *Vezmi svého bratra Árona a jeho syna Eleazara a vyveď je na horu před očima celého společenství. Svlékneš Áronovi oděv a oblékneš do něho jeho syna Eleazara. Áron bude připojen ke svému lidu, zemře tam.* 2. Bůh přikazuje, aby byl kněz ustanoven před očima celého společenství. Učí a ukazuje tak, že kněžská ustanovení[279] není vhodné konat jinak než za účasti a vědomí lidu tak, aby v jeho přítomnosti buď vyšly najevo zločiny zlých kandidátů, nebo se vychválily zásluhy těch dobrých a celé ustanovení proběhlo důstojně a právoplatně tak, že o kandidátovi budou hlasovat všichni a všichni si o něm učiní úsudek. Toto pravidlo je podle Božího naučení později dodržováno ve Skutcích apoštolů, když Petr promlouvá k lidu
Sk 1, 15* o ustanovení biskupa[280] na Jidášovo místo. *Petr se postavil před učedníky, byl tam shromážděn zástup lidí.*

3. Všímáme si, že apoštolové zachovávali tuto zvyklost nejen při ustanovení biskupů a kněží, ale také jáhnů.[281] O tom stojí
Sk 6, 2* ve Skutcích apoštolů psáno: *Dvanáct apoštolů proto svolalo veškeré množství učedníků a řekli jim…* 4. Toto ustanovení se tedy peč-

---

[277] Lat. *sacerdos*, zde se však bezpochyby jedná právě o biskupskou volbu; o něco níže však tato pravidla biskupské volby přenáší Cyprián i na ustanovení presbyterů a jáhnů. Srov. též popis volby v *Ep.* 55, 8, 1 [**78**].

[278] Cyprián si tu za vzor ustanovení biskupské služby v církvi bere ustanovení árónských kněží – v Božím jednání mezi Starým a Novým zákonem a následně v čase církve existuje kontinuita. Vzorem pro kněžskou terminologii církevních služeb u Cypriána tedy podle všeho není pohanský kult, nýbrž starozákonní typologie.

[279] Lat. *ordinationes sacerdotales*: řeč je opět o celém průběhu volby a ustanovení biskupa.

[280] Lat. *de ordinando episcopo*: biskupové jsou v Cypriánově chápání ustanoveni na místě apoštolů poté, co se jejich „místo" uprázdnilo. Podobný princip platí i pro právoplatnou volbu biskupa, srov. *Ep.* 59, 5, 1 [**79**]. Viz též výše na s. QQQ[[volba Matěje]].

[281] Větu lze vykládat dvěma způsoby: buď se jedná o tři odlišné skupiny, biskupy, kněze (tj. presbytery) a jáhny (tak např. Vilela, *Condition*, 283; van Beneden, *Ordo*, 110 pozn. 115), nebo jsou „kněží" synonymem pro biskupy, což se zdá pravděpodobnější v kontextu celé věty (srov. Clarke, *Letters*, sv. 4, 148; Cattaneo, *Ministeri*, 556 pozn. 187). Je možné, že *sacerdotes* označují biskupy společně s presbytery jako jednu skupinu – jednalo by se o pokračování archaičtějšího užití termínu, ekvivalentní řec. ἐπίσκοποι v nejstarších křesťanských spisech.

livě řídilo zvyklostí svolávat lid, aby se snad ke službě oltáře[282] SCAR 194
a na kněžské místo[283] nevkradl někdo nevhodný. To, že se někdy ustanovení dostane nevhodným kandidátům ne na základě Boží vůle, ale lidské domýšlivosti, a že se Bohu nelíbí to, co nepochází z právoplatného a důstojného ustanovení, ukazuje Bůh sám prostřednictvím proroka Ozeáše: *Ustanovili si krále, ale beze mne*. Oz 8, 4

5. 1. Proto je zapotřebí držet se pečlivě Božího podání, **e**
toho, čeho se drželi apoštolové, a zachovávat zvyk dodržovaný u nás a ve všech provinciích. K tomu, aby ustanovení řádně proběhlo,[284] je podle této zvyklosti třeba, aby se u lidu, pro nějž se volí hlava, shromáždili všichni biskupové provincie. Biskup je zvolen za přítomnosti lidu,[285] který život jednotlivých kandidátů velice dobře zná a na tomto základě může pozorovat, jak kdo z nich jedná.

2. Tak tomu bylo i u vás při ustanovení našeho kolegy Sabina. Na základě hlasování všech bratří a na základě úsudku biskupů, kteří se osobně sešli, sepsali o tom u vás záznam, učinili rozhodnutí, ustanovili jej biskupem a vložili na něj ruce,[286] aby nastoupil do úřadu namísto Basilida. 3. Nic nemohlo odvolat ustanovení vykonané podle práva ani tehdy, když se odhalily a obnažily Basilidovy přečiny vyznáním jeho vlastního svědomí. Ustanovení nemohlo odvolat ani to, co následovalo: Basilides přišel do Říma, kde podvedl našeho kolegu Štěpána, který byl daleko a nevěděl o tom, co se stalo a jaká je pravda.[287] Takto

---

[282] Lat. *ministerium altaris*: pro výše uvedené církevní služby, tj. biskupa, presbytery a jáhny, je jedním ze základních rozměrů působení služba oltáře; k významu kněžského přinášení obětí viz výše s. QQQ.

[283] Kněžím je již v této době vyhrazeno místo v kostele; presbytář (*presbyterium*) získal název právě od místa, kde se kněží scházeli a kde slavili bohoslužbu. V Africe jsou archeologicky dosvědčené jasně rozlišené křesťanské stavby již z této doby, jak ukazují např. vykopávky v Damous el-Karita, datované na přelomu 2. a 3. století: srov. Stewart, *Priests*, 170. Biskup a presbyteři byli zřejmě při bohoslužbě jediní, kdo seděli.

[284] Lat. *ad ordinationes rite celebrandas*: není řeč o slavení liturgického obřadu, nýbrž o průběhu celé procedury ustanovení; viz výše.

[285] K přítomnosti lidu při ustanovení biskupa viz též *Ep.* 43, 1 (SCAR 5/1, 290); 55, 8, 4; 59, 5, 2 [**78**; **79**].

[286] V křesťanské latinské literatuře se jedná vůbec o první místo, kde se hovoří o vkládání rukou jako o obřadu svěcení biskupa. Srov. van Beneden, *Ordo*, 111.

[287] Cyprián omlouvá Štěpánovo rozhodnutí nezkušeností biskupa: v tomto období se rychle za sebou vystřídalo několik papežů: Fabián, Cornelius, Lucius a nakonec Štěpán.

se Basilides snažil nespravedlivě docílit, aby byl znovuustanoven do biskupské služby, z níž byl právoplatně sesazen. Z toho vyplývá, že Basilidovy viny nebyly smazány, ale naopak se ještě rozmnožily, protože k předchozím hříchům se přidružil také podvod a lest. 4. Nelze ani tak vinit Štěpána, který se neopatrně nechal obelhat, nýbrž tohoto odpudivce, který jej podvodně obelhal. Mohl-li Basilides obelhat lidi, Boha obelstít nemůže,
ŽI 5, 7 O′ jak je psáno: *Bohu se nevysmívá.* A podvod nemůže prospět ani Martialovi, který se zapletl do těžkých zločinů, a nemůže proto
Tit 1, 7* zůstat biskupem, neboť stojí psáno: *Biskup musí být jako Boží správce bezúhonný.*

f **6.** 3. […] Takoví lidé se marně snaží zmocnit se biskupského
SCAR 196 postavení. Přitom je nadmíru jasné, že někdo takový nemůže stát v čele církve a nesmí ani přinášet Bohu oběti,[288] a to zvláště tehdy, když náš kolega, mírumilovný a spravedlivý kněz Cornelius, poctěný z Pánova zalíbení mučednictvím, již dříve společně s námi a se všemi biskupy ustanovenými po celém světě vydal výnos, že takoví lidé[289] mohou být přijati k tomu, aby konali pokání, ale že je jim zakázán přístup ke klerickému stavu a ke cti kněžství.

83. *List 74*[290]

Biskup vyučuje, ale také se učí

Cyprián bratru Pompeiovi.

SCAR 5/2, 188 **10.** 1. Stává se, že vinou své namyšlenosti a umíněnosti člověk někdy obhajuje své falešné a nepravdivé názory, a nesouhlasí se správnými a pravdivými, které předkládá někdo druhý. Toho si byl vědom blažený apoštol Pavel, když píše Timotejovi a varuje
↑1 Tim 3, 2n VL jej, že biskup nemá být útočný ani svárlivý, ale mírný a schopný se učit.[291] Schopný učit se je ovšem ten, kdo je mírný a přístupný tomu, aby se učil trpělivě. Je tedy potřeba, aby biskupové nejen učili druhé, ale také sami sebe, neboť lepším učitelem je ten,

[288] Ke kněžskému úkolu přinášet oběti srov. výše na s. QQQ.

[289] Tj. biskupové, kteří se provinili schismatem nebo příslušností k heretické nauce.

[290] List se datuje do podzimu 256: srov. SCAR 5/2, 212, pozn. 1. Zabývá se, jako většina Cypriánových dopisů z poslední části jeho epistuláře, otázky druhého křtu těch, kdo již byli pokřtěni heretiky. Pompeius, jemuž je list určen, byl biskupem v Mauretánii. Srov. Cattaneo, *Ministeri*, 562, pozn. 202.

[291] Řec. text 1 Tim 3, 2 má διδακτικός, *didaktikos*, tj. „způsobilý učit", Cyprián jej ovšem vykládá pasivně – *docibilis* – jako schopnost se učit, narozdíl od Tertuliána v *Mon.* 12, 4 [**65**], který slovu přikládá aktivní význam.

který sám den co den roste a prospívá tím, že se učí lepším věcem.

2. Totéž učí i apoštol Pavel. Ten ale zároveň napomíná, že když je někomu jinému z bratří ve shromáždění něco zjeveno lépe, má ten první zmlknout. Pro nábožensky založené a upřímně smýšlející osoby je zkrátka typické, že opouštějí své omyly a hledají a objevují pravdu.[292] Navrátíme-li se k hlavě a počátku božské tradice, lidský omyl mizí, a pozorujeme-li uspořádání nebeských svátostí, všechno to, co se dosud zdálo nejasné a obklopené hustými a temnými mračny, vyjde na světlo pravdy. Je tomu jako s potrubím, které dříve vydatně zásobovalo vodou a najednou přestane téci. Copak v takovém případě nejdeme k prameni, abychom zjistili důvod poruchy – zda voda neteče proto, že pramen vyschl, anebo že z pramene voda hojně zurčí, ale ztrácí se až v průběhu svého toku? Jestliže pak nějaká porucha potrubí – které se ucpalo nebo prosakuje – způsobila, že voda neteče pořád stejně silně, lze ji znovu ve městě využívat, čerpat ji a pít v tom překypujícím množství, které tryská z pramene, teprve když se potrubí vyčistí a opraví. ↑1 Kor 14, 30

3. A právě to nyní mají činit Boží kněží. Mají zachovávat božské předpisy, takže když v někom pravda zaváhá nebo klopýtne, vracíme se k božskému počátku a k evangelní a apoštolské tradici – a důvod pro to, jak jednáme, by se měl opírat o to, kde mají naše předpisy svůj kořen.

Commodianus

Commodianus představuje mezi církevními spisovateli prvních staletí velkou záhadu – panuje značná neshoda ohledně doby, kdy tento autor žil a působil. Někteří se domnívají, že patří do poloviny 3. století, někteří jeho život posouvají dokonce až do 5. století.[293] Pojmy, kterými Commodianus popisuje církevní služby, ovšem dobře odpovídají právě polovině 3. století, a stejně tak i aluze na „falešný pokoj", který podle všeho odpovídá chování některých afrických presbyterů, které kritizuje také Cyprián: během Deciova pronásledování někteří křesťané obětovali modlám, a tito presbyteři jim velmi jednoduše, nebo naopak za úplatu, posky-

[292] Srov. Cyprián, *Ep.* 71, 3, 2 (SCAR 5/2, 242).

[293] A. V. Nazzaro, *Commodiano*, in *NDPAC* 1 (2006), 1132n.